Sociaal en Cultureel Planbureau

Jaarplan 2026
Sociaal en Cultureel Planbureau

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, januari 2026

Inhoud

1 Introductie 3

2 Stand van het land 4

3 Ontwikkeling instrumentarium kwaliteit van de samenleving 6

4 Verdiepende onderzoeksactiviteiten kwaliteit van de samenleving 8
- 4.1 Kwaliteit van leven 8
- 4.2 Sociale samenhang 9
- 4.3 Relatie burgers en overheid 10

5 Verdiepende onderzoeksactiviteiten beleidsdossiers 11
- 5.1 Zorg en ondersteuning 12
- 5.2 Klimaat en samenleving 12
- 5.3 Migratie 13

6 Verdiepende onderzoeksactiviteiten op Maatschappelijke weerbaarheid en Digitalisering 14
- 6.1 Maatschappelijke weerbaarheid 14
- 6.2 Digitalisering 15

7 Impact en externe relaties 16

1 Introductie

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) werkt aan een samenleving waarin het goed gaat met en tussen mensen, tussen mensen onderling, en tussen mensen en de overheid. Hoe we deze missie de komende jaren gestalte willen geven, staat in het Meerjarenplan (MJP) 2026-2031, dat de opvolger is van het Meerjarenplan 2021-2026. De ambities uit het MJP 2026-2031 werken we nader uit in vijf afzonderlijke jaarplannen. Het voorliggende jaarplan 2026 is daarvan het eerste.

In dit jaarplan geven we voor de verschillende onderdelen van ons onderzoeksprogramma een beknopt overzicht van de voornaamste inspanningen in 2026. Daarbij geven we ook aan hoe deze volgen uit de in het MJP 2026-2031 vastgelegde ambities, en welke producten wij in 2026 verwachten op te leveren. Allereerst gaan we in op onze activiteiten gericht op de stand van het land. Ten tweede schetsen we hoe we het instrumentarium willen doorontwikkelen dat we gebruiken om 'de kwaliteit van de samenleving' in kaart te brengen: hoe gaat het met en tussen mensen en tussen burgers en overheid? Ten derde beschrijven we welk verdiepend onderzoek we uitvoeren naar de kwaliteit van de samenleving: hoe komt het dat het welbevinden van jongeren verslechtert of dat het steeds minder vanzelfsprekend is dat mensen de waarden van de democratische rechtstaat intrinsiek omarmen? In het vierde deel van dit jaarplan introduceren we onze onderzoeksplannen voor vier beleidsdossiers die relevant zijn voor de kwaliteit van de samenleving: bestaanszekerheid, zorg en ondersteuning, migratie, en klimaat en samenleving. Als vijfde onderdeel van het onderzoeksprogramma presenteren we digitalisering en maatschappelijke weerbaarheid als thema's die enerzijds verband houden met de kwaliteit van de samenleving en anderzijds relevant zijn voor alle vier hiervoor genoemde beleidsdossiers. Tot slot geven we aan wat in 2026 onze inspanningen zijn op het gebied van impact en externe relaties.

2 Stand van het land

In onze analyses stelt het Sociaal en Cultureel Planbureau de kwaliteit van de samenleving centraal. Hierbij gaat het ten eerste om de kwaliteit van leven van mensen: het welbevinden dat zij ervaren, de hulpbronnen waarover zij beschikken en de manier waarop zij participeren in de samenleving. Ten tweede gaat het hierbij om de sociale samenhang en, ten derde, om de relatie tussen burgers en de overheid. Het is belangrijk dat sociaal-culturele afwegingen met betrekking tot de kwaliteit van de samenleving een voldragen plek hebben in de beleids- en begrotingscycli van het Rijk, en in de politieke cyclus. Zoals we in het MJP 2026-2031 schetsen, is het daarom onze ambitie om een jaarlijkse disseminatiecyclus te ontwikkelen. Dit betekent dat we onze kennis over de stand van het land op voorspelbare momenten en op een herkenbare en voor beleid en politiek bruikbare manier naar buiten brengen.

De afgelopen jaren bood het SCP inzicht in de stand van het land aan de hand van een aantal producten. Dit doen we ook in 2026. Zo blijven we periodiek het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) publiceren, waarin we een actuele en verdiepende analyse bieden van de publieke opinie. Ook publiceren we in het voorjaar van 2026 de Sociale en Culturele Ontwikkelingen (SCO), waarin we een actueel beeld geven van de kwaliteit van de samenleving. In het najaar van 2026 publiceren we met de andere planbureaus het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de Reflectie op de miljoenennota vanuit het perspectief van de brede welvaart. Hiernaast staat in 2026 een voorjaarsnotitie op stapel over het klimaatbeleid (zie onder ‘Klimaat en samenleving’) en investeren we in kennis op het gebied van maatschappelijke weerbaarheid.

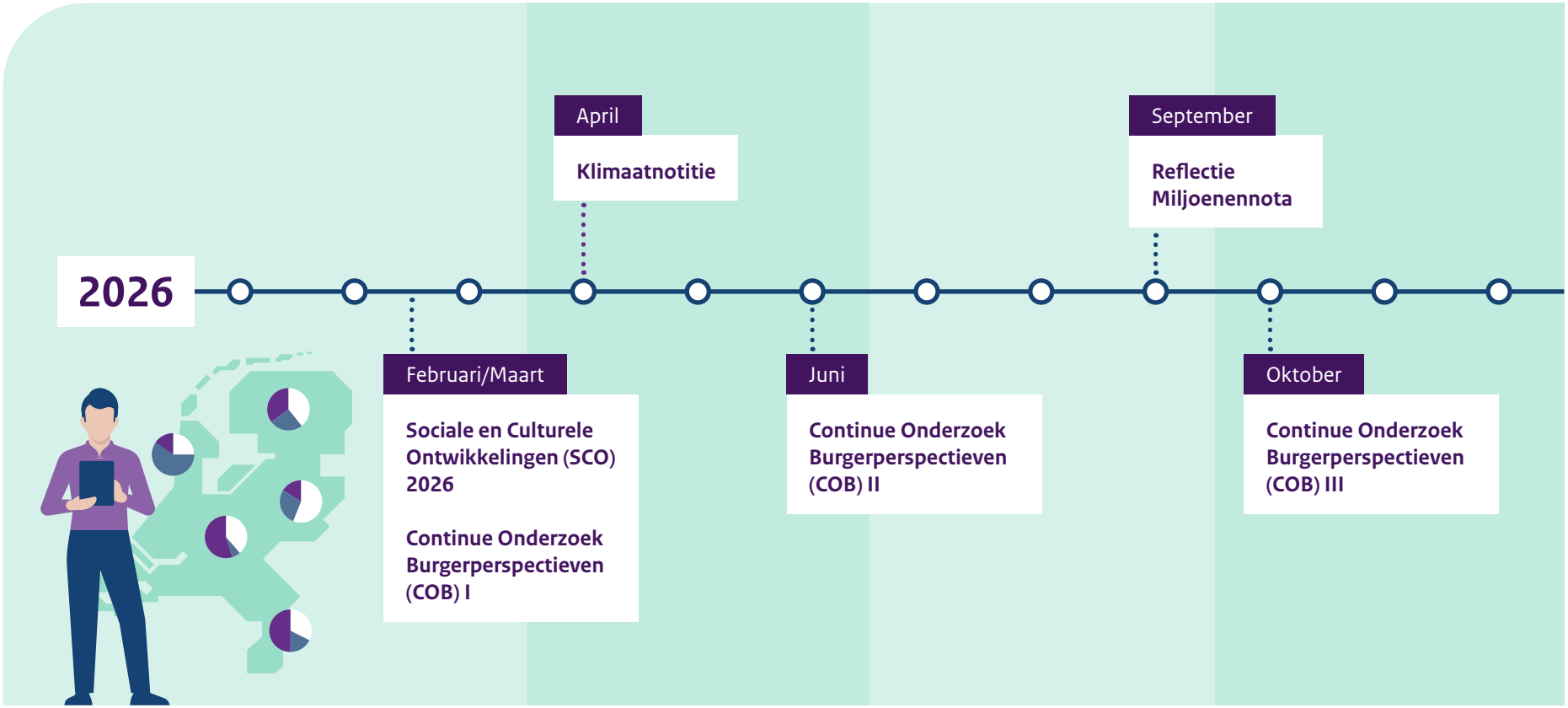

Onze stand-van-het-land-producten stemmen we in het MJP 2026-2031 beter op elkaar af, namelijk in een vaste jaarcyclus. Deze jaarcyclus draagt eraan bij dat de SCP-publicaties voorspelbaar en herkenbaar zijn.

Sinds 2025 verkent het SCP de mogelijkheden om onze expertise ter beschikking te stellen voor vergelijkbare analyses voor het Caribische deel van Nederland. Een kwartiermaker heeft namens het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in kaart gebracht of dit zinvol en haalbaar kan zijn. Op dit moment loopt een verkenning voor een tweede fase, waarin we de mogelijke inbreng van het SCP verder concretiseren. Deze verkenning wordt begin 2026 afgerond.

3 Ontwikkeling instrumentarium kwaliteit van de samenleving

Het is de bedoeling ook in 2026 te werken aan de verdere uitbouw van het instrumentarium dat we gebruiken. Hierbij gaat het om methodologische vernieuwing gericht op toekomstverkenningen en de analyse van de effecten die het beleid heeft op de kwaliteit van de samenleving. Het uiteindelijke instrumentarium combineert kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren. Het is onze ambitie, zoals vastgelegd in het MJP 2026-2031, om voor alle elementen die betrekking hebben op de kwaliteit van de samenleving significante stappen te zetten met de doorontwikkeling van het instrumentarium. Met ingang van 2026 gaan we hiermee van start door onze metingen ook uit te breiden naar de groep jongeren.

Tegen de achtergrond van deze ambitie zetten we per 2026 in op de doorontwikkeling van het model dat we in 2024 presenteerden in de studie 'Samenleven in de toekomst' [1]. Met dit Sociale samenhang-model kunnen we op basis van actuele data al verkennen hoe de sociale samenhang zich in de toekomst gaat ontwikkelen. Met de doorontwikkeling moet het model ook kunnen worden ingezet voor de ex-anteanalyse van beleid.

Daarnaast zetten we in 2026 ons werk voort om het Welbevinden, participatie en hulpbronnen-model (WPH) geschikt te maken voor onze doelen (fit for purpose). Dit model presenteerden we voor het eerst in 2023, in de studie 'Investeren in Vitale Ouderen'[2]. Met het WPH-model kunnen we analyseren wat de invloed is van hulpbronnen en participatie op het welbevinden van mensen en kunnen we het effect van beleidsmaatregelen verkennen. In 2026 richten we ons op de herijking van onderdelen van het model – met name de hulpbronnen. Ook willen we het model breder inzetbaar maken inclusief de aanvullende dataverzameling die hier eventueel voor nodig is. We onderzoeken hiertoe hoe mensen met veel dan wel weinig hulpbronnen zich in het dagelijks leven redden, en starten daarvoor een doorlopende longitudinale dataverzameling in het LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social sciences).

1 Samenleven in de toekomst
2 Investeren in vitale ouderen

Tot slot zetten we in 2026 de eerste stappen om een conceptueel verklaringsmodel te ontwikkelen voor de relatie burgers en overheid. Op de langere termijn leidt dit conceptuele model, indien mogelijk, tot een statistisch model waarmee we empirisch kunnen onderzoeken welke aspecten van invloed zijn op de relatie tussen burgers en overheid, en hoe deze relatie zich in de toekomst ontwikkelt. Omdat we nog niet over een dergelijk conceptueel model beschikken, is de eerste stap – in 2026 – om gestructureerd te onderzoeken welke factoren die relatie beïnvloeden. We starten met een literatuurstudie en expliciteren het conceptuele model aan de hand daarvan nader en werken het verder uit. Vervolgens – vermoedelijk na 2026 – verkennen we de mogelijkheden om het model verder te operationaliseren en kwantitatief te vullen.

De geplande modelontwikkeling is een diepte-investering die pas in de loop van het MJP 2026-2031 zal renderen. Ook wanneer we al over de verklaringsmodellen beschikken, is tijd nodig om deze door te ontwikkelen tot modellen waarmee we ramingen kunnen maken en beleid ex ante kunnen analyseren. Willen we het model volledig kunnen inzetten in onze stand-van-het-land-cyclus (en vooral betrouwbare ramingen kunnen leveren van de kwaliteit van de samenleving en het effect van beleid op de geraamde ontwikkelingen), dan vraagt dit om investeringen in data, technische doorontwikkeling, testen op oude data, enzovoort. Het streven is om het Sociale samenhang-model volledig inzetbaar te hebben voor de SCO van 2029, en het WPH-model in 2031. Wel zijn de modellen al eerder gedeeltelijk inzetbaar, bijvoorbeeld om een specifieke beleidsmaatregel door te rekenen of een specifieke relatie te schatten. Waar mogelijk, zetten we de modellen ook in 2026 al in, bijvoorbeeld voor de SCO. Onze voortgang met of praktische toepassingen van de modellen zullen we tussentijds publiceren als dit een toegevoegde waarde heeft, maar naar verwachting is dat nog niet in 2026.

4 Verdiepende onderzoeksactiviteiten kwaliteit van de samenleving

Tijdens de looptijd van het MJP 2026-2031 blijven we onze kennis op het gebied van de kwaliteit van de samenleving verdiepen. Het gaat hierbij om drie elementen: wat verklaart 1) de kwaliteit van leven van mensen, 2) de sociale samenhang, en 3) de relatie tussen burgers en de overheid. Aan welke voorwaarden zou het beleid moeten voldoen om bij te dragen aan deze aspecten? En hoe richt je dat institutioneel in? Met dergelijke verdiepende kennis kunnen we handelingsperspectieven blijven bieden voor alle elementen die van belang zijn voor de kwaliteit van de samenleving én de maatschappelijke weerbaarheid, en kunnen we ons instrumentarium doorontwikkelen en onderhouden.

4.1 Kwaliteit van leven

Kwaliteit van leven gaat over wat mensen voelen, hebben en doen: het welbevinden dat zij ervaren, de hulpbronnen waarover zij beschikken en de manier waarop zij participeren in de samenleving. In 2026 bouwen we aan onze kennis over het welbevinden van ouderen en jongeren. In onze onderzoeksreeks op dit gebied verkennen we hoe het welbevinden (en de participatie) van ouderen zich in de toekomst kan ontwikkelen als gevolg van demografische veranderingen. Daarbij kijken we ook naar de handelingsopties voor het beleid die de overheid daarbij heeft. De bevindingen van dit onderzoek publiceren we in 2026.

Over het welbevinden en de veerkracht van jongeren publiceerden we in 2025 een tweeluik. Aan het onderwerp van het welbevinden, de participatie en weerbaarheid van jongeren willen we aandacht blijven besteden. Daarom leveren we in 2026 de vragenlijsten op voor een terugkerende dataverzameling waarmee we deze nader in kaart kunnen brengen. Hierbij besteden we expliciet aandacht aan de relatie met digitalisering.

Ten aanzien van de hulpbronnen starten we in 2026 een kwalitatief onderzoek waarmee we onze huidige conceptualisatie daarvan[3] herijken en verrijken. Zijn de hulpbronnen die we nu onderscheiden, inderdaad de hulpbronnen die ertoe doen in het dagelijks leven van mensen? Hoe redden mensen zich die

3 Eigentijdse ongelijkheid

nauwelijks over hulpbronnen beschikken? En waar lopen mensen tegenaan die juist veel hulpbronnen hebben? Dit onderzoek ronden we begin 2028 af.

En op het gebied van participatie ronden we in 2026 de eerder gestarte analyse van het Tijdsbestedingsonderzoek af. Hierin onderzoeken we hoe de samenleving in termen van participatie en welbevinden terugveerde na de coronapandemie, welke mensen dat makkelijker en minder makkelijk deden, en welke factoren hiervoor een verklaring bieden. Op het thema 'participatie' willen we hiernaast onze kennis uitbouwen op het gebied van werken en leren gedurende het leven: hoe vergroot je de latere inzetbaarheid van jongeren op de arbeidsmarkt, hoe zorg je dat werkenden zo productief mogelijk zijn gegeven de zorgtaken die zij ook hebben, en hoe houd je werkenden aan het leren? In dit kader doen we in 2026 kwalitatief onderzoek naar de ondersteuningsbehoefte van jongeren met gezinsproblemen: hoe blijven zij veerkrachtig genoeg om in het onderwijs mee te doen zodat zij worden geëquipeerd voor hun latere werkende leven. Dit onderzoek leveren we begin 2027 op. Tot slot onderzoeken we met behulp van het Arbeidsvraagpanel en het Arbeidsaanbodpanel welke verantwoordelijkheid werkgevers voelen om hun werknemers te ondersteunen bij het leren en zorgen, welke maatregelen ze daartoe nemen en welke redenen ze daar zelf voor aandragen. Hierover publiceren we eind 2026.

4.2 Sociale samenhang

Om de al stevige empirische basis onder het SCP-onderzoek naar sociale samenhang nog verder te versterken, verzamelen we in 2026 de data voor Samenleven in Nederland (SiN). In ons onderzoek naar sociale samenhang zal deze gegevensbron, die wordt gefinancierd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)[4], per 2027 een centrale plaats innemen.

Onder andere door SiN te koppelen aan registerdata over sociale netwerken, krijgen we in de komende jaren een beter beeld van de rol die de leefwereld van verschillende groepen Nederlanders speelt bij hun kansen, houdingen en richtinggevende waarden, én van de mate waarin zij zich identificeren met groepen en met instituties binnen de samenleving.

Ons onderzoek naar (ervaren) tegenstellingen tussen groepen, polarisatie en sociale onrust zetten we in 2026 voort. We publiceren al lopend onderzoek naar waardendiversiteit. Hierin laten we op basis van kwantitatief onderzoek zien in hoeverre er in Nederland tegengestelde waardengroepen bestaan, of deze ook samenvallen met bepaalde sociaal-demografische groepen ('kampen') en of die waarden sterk samenhangen met de politieke opvattingen van mensen. In een kwalitatief onderdeel onderzoeken we vervolgens hoe waardenverschillen in de praktijk beleefd worden en of deze wel of niet tot uiting komen in maatschappelijke spanningen. Dit doen we aan de hand van casestudies. In het Continu Onderzoek Burgerperspectieven brengen we in 2026 een publicatie uit over hoe mensen zelf collectieve groepsidentiteiten in de samenleving zien (en ervaren).

Tot slot publiceren we in 2026 een toekomstverkenning over de houdbaarheid van de sociale zekerheid en de publieke voorzieningen. In dit onderzoek, dat is gebaseerd op de SCP-serie 'Profijt van de overheid', berekenen we het profijt dat (groepen) mensen hebben van publieke voorzieningen, hoe demografische ontwikkelingen dit profijt in de toekomst gaan veranderen, en hoe houdbaar deze verschuivingen zijn gegeven de mate waarin en de mensen met wie Nederlanders bereid zijn solidair te zijn.

4 Visiedocument onderzoek naar samenleven in Nederland (SIN)

4.3 Relatie burgers en overheid

In 2026 ronden we een onderzoek af naar de relatie tussen ervaringen met overheidshandelen en het door burgers ervaren functioneren van de overheid, vertrouwen in de overheid, legitimiteit van de overheid en gedrag. In nieuw te ontwikkelen onderzoek kijken we naar de steun van burgers voor democratische en rechtsstatelijke principes. Daarbij analyseren we wat de motieven zijn achter verschillende opvattingen over deze principes, hoe deze verschillen tussen groepen en wat dit betekent in termen van de legitimiteit van verschillende instituties. Dit onderzoek start met een surveyonderzoek: welke opvattingen hebben (groepen) burgers over democratische en rechtsstatelijke principes, hoe wegen zij deze tegen elkaar af en hoe hangen deze afwegingen samen met de omstandigheden waarin zij zich bevinden? In dit onderzoek bouwen we voort op eerdere analyses die zijn verwerkt in onze bijdrage aan de rapportage van de Staatscommissie rechtstaat en de kennisnotitie voor de Eerste Kamer.
Hoe vormt de publieke opinie over maatschappelijke en politieke vraagstukken zich binnen de dynamische context van het publieke debat in Nederland? Deze vraag verkennen we binnen het Continu Onderzoek Burgerperspectieven in een themahoofdstuk dat in 2026 verschijnt. Daarbij hebben we bijzondere aandacht voor de invloed van oude en nieuwe (digitale) media. Ook kijken we daarbij naar de rol van opiniemakers die deel uitmaken van de politieke en media-elites die dagelijks te zien en te horen zijn in nieuws- en talkshowprogramma's.

5 Verdiepende onderzoeksactiviteiten beleidsdossiers

Op onderstaande beleidsdossiers vindt verdiepende kennisontwikkeling plaats waarover we in de verschillende fasen van het onderzoek afstemmen met departementen en decentrale overheden. Tijdens de looptijd van het MJP 2026-2031 zullen we beleidsmakers op gepaste momenten voorzien van handelingsperspectieven op vanuit sociaal-cultureel oogpunt centrale beleidsthema's.

Binnen het dossier bestaanszekerheid ronden we lopend onderzoek af naar de rol die gedragsinzichten spelen bij de ontwikkeling van bestaanszekerheidsbeleid, en de mate waarin dit beleid aansluit bij de daadwerkelijke leefsituatie van mensen die te maken hebben met bestaansonzekerheid. Voortbouwend op deze studies, verkennen we vervolgens op welke manieren het mogelijk is de aansluiting tussen beleid en de leefwereld van mensen te versterken. Eind 2026 leveren we dit deelonderzoek op. We werken samen met de Universiteit Utrecht aan onderzoek naar minimumstandaarden: waarover moeten mensen in Nederland ten alle tijden over moeten beschikken volgens burgers, en waarom? Om een scherper beeld te krijgen van wat werkt om de bestaanszekerheid van mensen te versterken en hoe dit doorwerkt in hun maatschappelijke participatie, evalueren we het Maatschappelijk Meedoen Budget (MMB) dat de gemeente Wageningen heeft geïntroduceerd. Het MMB is een maandelijks budget voor mensen met een laag inkomen, bedoeld om hun kwaliteit van leven te bevorderen. We onderzoeken samen met lokale partijen of dit in de praktijk ook zo uitpakt.

Hiernaast doen we in 2026 onderzoek naar erfenissen in relatie tot bestaanszekerheid. Het aantal erfenissen neemt de komende decennia naar verwachting toe: wat betekent dit voor de bestaanszekerheid van de generaties die deze erfenissen al dan niet ontvangen? Op basis van registerdata onderzoeken we bij welke sociale groepen deze erfenissen zich naar verwachting concentreren.

5.1 Zorg en ondersteuning

In de eerste helft van 2026 leveren we de resultaten op van ons ontwerpend onderzoek naar levensbrede ondersteuning. Met behulp van social design ontwerpen we met ervaringsdeskundigen, professionals, experts en beleidsmakers bouwstenen voor een stelsel voor zorg en ondersteuning voor mensen die daar op verschillende levensterreinen behoefte aan hebben. Denk aan ondersteuning bij (gezondheids)beperkingen, bestaanszekerheid, participatie en het opgroeien van kinderen. Deze bouwstenen sluiten aan bij de waarden die mensen met het stelsel associëren en bieden inzichten in de handelingsperspectieven die er zijn om het bestaande stelsel te verbeteren. Ook starten we een onderzoek op het snijvlak van zorgen en wonen. Hierin richten we ons op de collectieve woonzorgvoorzieningen die ontstaan in de ruimte tussen thuis wonen en een verpleeghuis.

In 2026 zetten we onze langlopende onderzoekslijn rond mantelzorg voort. In het onderzoek naar informele hulp gebruiken we de in 2025 opgeleverde data voor een kerncijferpublicatie over mantelzorg. De data gebruiken we daarnaast in een verdiepend onderzoek – met diverse methodieken – naar de keuzes die mantelzorgers maken met betrekking tot hun bredere participatie en de rol die de ondersteuning door werkgevers, overheid en zorgverleners hierbij speelt. Dezelfde data gebruiken we voor een toekomstgericht onderzoek naar mogelijkheden om mantelzorg te stimuleren. Binnen het door het GAK gefinancierde onderzoek naar werk en mantelzorg kijken we wat de langetermijngevolgen zijn voor mensen die werk en mantelzorg combineren. Al deze inspanningen culmineren eind 2026 in een groot symposium rond dit thema. Ook brengen we dan de onderzoeksresultaten naar buiten.

5.2 Klimaat en samenleving

Om onze kennisbasis te onderhouden en een signalerende en agenderende rol te kunnen (blijven) vervullen, brengt het SCP sinds 2025 een jaarlijkse voorjaarsnotitie uit in aansluiting op de klimaatplancyclus van de Rijksoverheid. In de voorjaarsnotitie Klimaat en samenleving van 2026 belichten we wederom de sociaal-maatschappelijke stand van verduurzaming en ontwikkelingen op dit terrein. Hierbij bouwen we voort op de hoofdstukken ‘Verduurzaming als sociaal-maatschappelijk vraagstuk’ in de SCO’s van 2023 en 2024 en de voorjaarsnotitie ‘Klimaat en samenleving’ van 2025. De editie van 2026 bevat een verdieping op twee thema’s die voor dit dossier centraal staan in het MJP 2026-2031: de ervaren rechtvaardigheid en responsiviteit van klimaatbeleid. Daarnaast presenteren we in 2026 in een agenderende kennisnotitie het analysekader waarmee we de sociaal-maatschappelijke gevolgen van klimaatbeleid en -maatregelen in beeld brengen. Hiermee leveren we een bijdrage aan de opgave om sociaal-maatschappelijke afwegingen een steviger plek te geven bij de ontwikkeling van beleid gericht op klimaat en energietransitie (zoals opgenomen in het ontwerp-Klimaatplan 2025-2035).

In samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en de Protestantse Theologische Universiteit ontwikkelen we in 2026 de promotieplaats Rechtvaardig klimaatbeleid van de toekomst. Dit doen we om beter te begrijpen hoe de overheid klimaatbeleid kan ontwikkelen dat effectief is, dat toch als rechtvaardig en acceptabel wordt gezien door verschillende groepen in de samenleving, en dat bijdraagt aan de kwaliteit van leven van en de binding tussen deze groepen.

5.3 Migratie

In het beleidsdossier ‘Migratie’ onderzoeken we in 2026 de effectiviteit van het Nederlandse asiel- en migratiebeleid. In 2026 ronden we een mixed methods-studie af waarin we de gevolgen van settle first-en work first-beleid onderzoeken – ofwel: vluchtelingen eerst voorbereiden op het leven in een nieuwe samenleving of hun juist eerst ruimte bieden om de arbeidsmarkt te betreden. De gevonden gevolgen vergelijken we vervolgens met de in het beleid gedane aannames en beoogde resultaten. Nadat dit onderzoek is opgeleverd, zetten we deze onderzoekslijn in 2026 voort met een onderzoek naar de effectiviteit van andere relevante beleidsmaatregelen. Welke maatregelen we evalueren, hangt af van op dat moment voor ons geldende praktische en inhoudelijke overwegingen – is evaluatie haalbaar en relevant? Denk bijvoorbeeld aan de werking van het tweestatusstelsel of de vakkrachtenregeling.

In 2025 is het SCP een onderzoek gestart naar de opvattingen van de bevolking over de legitimiteit van verschillende vormen van migratiebeleid. Bij legitimiteit gaat het om de vraag wat volgens burgers ‘het juiste’ is, en in hoeverre de overheid daaraan volgens hen tegemoet komt. In dit onderzoek werken we samen met de Universiteit Utrecht. Het onderzoek bestaat uit een literatuurstudie, gevolg door een survey waarin we mensen vragen hoe zij de legitimiteit van uiteenlopende maatregelen beoordelen. De surveydata analyseren we in de eerste helft van 2026. Dan verschijnt ook de rapportage. Aansluitend op deze kwantitatieve rapportage, willen we via focusgroepen ook in gesprek gaan met een brede afspiegeling van de bevolking. Dit deelonderzoek gaat in de tweede helft 2026 van start.

6 Verdiepende onderzoeksactiviteiten op Maatschappelijke weerbaarheid en Digitalisering

6.1 Maatschappelijke weerbaarheid

Op dit moment is de militaire en hybride dreiging voor Europa zodanig opgelopen dat de overheid de samenleving oproept om zich actief voor te bereiden op crisissituaties. Zijn we als samenleving in staat goed om te gaan met dreigende crises en de grote transities die op ons afkomen? In technische zin liggen er protocollen klaar om de juiste voorzorgsmaatregelen te treffen tegen crisissituaties als oorlogen, natuurrampen en cyberattacks. Dat geldt veel minder wanneer het gaat om de maatschappelijke kant van crisissituaties. Tijdens de coronapandemie bleek bijvoorbeeld duidelijk hoe groot de impact op mens en maatschappij is van de crisis zelf maar ook van maatregelen om die crisis te beteugelen. Ook bleek dat het van groot belang is te monitoren hoe het gaat met mensen, welke groepen speciaal kwetsbaar zijn, en hoe de crisismaatregelen uitwerken op de samenleving. Hoe weerbaar we reageren op crisissituaties, hangt eveneens af van de veerkracht van mensen, organisaties en instituties in de samenleving.

In 2026 publiceert het SCP een position paper over sociaal-maatschappelijke weerbaarheid. Wat maakt een samenleving in sociaal-maatschappelijk opzicht weerbaar? En welke factoren en processen – binnen mensen, tussen mensen en tussen mensen en instituties – kunnen de maatschappelijke weerbaarheid onder druk zetten of juist versterken? In deze notitie werken we aan de hand van literatuur en gesprekken met experts toe naar een analysekader voor sociaal-maatschappelijke weerbaarheid. Dit analysekader biedt enerzijds een basis voor toekomstige empirische studies naar de sociaal-maatschappelijke weerbaarheid van Nederland, anderzijds biedt het eerste focus- en aandachtspunten voor beleid gericht op de versterking van die weerbaarheid.

Voortbouwend op het position paper, ontwikkelen we onze kennis over maatschappelijke weerbaarheid verder aan de hand van twee lijnen. In de eerste plaats brengen we empirisch in beeld hoe weerbaar (groepen) mensen in de samenleving zijn in sociaal-maatschappelijk opzicht. Dit maatschappelijke beeld presenteren we in de starteditie van een reeks jaarnotities over de sociaal-maatschappelijke staat van weerbaarheid in Nederland.

In de tweede plaats ontwikkelen we inzichten in initiatieven die werken en in beleid dat werkt om de sociaal-maatschappelijke weerbaarheid te versterken. In 2026 werken we aan een kennisnotitie over succes- en faalfactoren op dit gebied, waarin we enkele goede voorbeelden uitlichten (te verschijnen in 2027). Naast kennis over beleid gericht op het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid, investeren we ook in kennis over de sociaal-maatschappelijke impact van overheidsbeleid en -maatregelen tijdens crisissituaties. Hierbij verdiepen we ons in de gevolgen van uiteenlopend beleid voor de kwaliteit van de samenleving. De eerste inzichten hierover publiceren we in 2027. Zo werken we in de loop van het meerjarenprogramma aan de inrichting van een kennisbibliotheek maatschappelijke weerbaarheid.

In het kader van haar leerstoel Maatschappelijke veerkracht aan de Vrije Universiteit Amsterdam publiceert SCP-directeur Karen van Oudenhoven-van der Zee in 2026 een essay over de rol die burgercollectieven – van voetbalverenigingen tot buurtkeukens – tijdens crises kunnen spelen bij het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid, overigens in samenspel met overheidsinspanningen.

6.2 Digitalisering

In 2026 en 2027 is het thema 'digitalisering' een ontwikkeldossier bij het SCP. We richten onze pijlen in 2026 primair op het ontwikkelen van een doorsnijdende onderzoekslijn die past bij onze ambities in het MJP 2026-2031: het bieden van kennis en handelingsperspectief opdat de open en sterk gedigitaliseerde samenleving weerbaar is tegen bedreigingen die de digitale technologie biedt voor de kwaliteit van leven van mensen, de sociale samenhang en het vertrouwen dat mensen hebben in de overheid en de democratie.
Het is een thema dat in ons onderzoek regelmatig terugkeert. In de eerste jaren van het MJP 2026-2031 hebben we hierbij in elk geval aandacht voor vragen op het snijvlak van digitalisering, weerbaarheid en sociale samenhang.
De onderzoekslijn publiceren we in de eerste helft van 2026. Daarin zetten we de activiteiten voor de rest van 2026 en het verdere MJP uiteen.

7 Impact en externe relaties

In 2026 gaan we door met de eerder ingezette strategie gericht op een integrale aanpak van activiteiten op het gebied van communicatie en externe relaties, en het verstevigen van de verbinding tussen SCP-kennis, beleid en samenleving. Hierin prioriteren we scherp wat we wanneer en hoe naar buiten brengen. Daarbij zetten we allereerst proactief in op de bovenstaande beleidsdossiers. Daarover brengen we het hele jaar door kennis naar buiten, op momenten waarop deze kennis volgens ons een belangrijke rol kan spelen in de publieke discussie of het beleid. Ten tweede sluiten we aan bij de actualiteit. Als er ontwikkelingen zijn in de maatschappij waarop wij tijdig kennis kunnen toevoegen aan het maatschappelijk debat, dan zullen wij dat doen. Ten derde ontsluiten wij kennis die van belang is om in de begrotingscyclus van het rijk integrale afwegingen te kunnen maken. Dit doen we op zijn minst in februari (gericht op de Voorjaarsnota) en september (gericht op de Miljoenennota). Ten vierde putten we uit onze kennisinfrastructuur om beleid en maatschappij in het geval van een maatschappelijke crisis tijdig te kunnen voorzien van actuele kennis over de gevolgen van de crisis zelf, en van de beleidsmaatregelen om die gevolgen te mitigeren.

Door differentiatie aan te brengen in onze publicaties, willen we bovendien beter aansluiten bij de behoeften van een brede groep stakeholders. Beleidsmakers en politici bedienen we bijvoorbeeld met beleidssamenvattingen en briefings die aangrijpen op de actuele context. Voor het bredere publiek ontwikkelen we video's of podcasts, en we organiseren onze wetenschappelijke verantwoording via technische achtergronddocumenten. Begin 2026 richten we de website van het SCP opnieuw in naar de thema's van het meerjarenprogramma 2026-2031.

Sociaal en Cultureel Planbureau
Postbus 16164
2500 BD Den Haag

www.scp.nl
info@scp.nl

Via onze website kunt u zich kosteloos abonneren
op een elektronische attendering bij het verschijnen
van nieuwe uitgaven.